

Felvidéki

HÍR

1990.
1. évf.
1. szám

TÁVLATAINK

Azok közé tartozunk, akiknek egy pillanatra sem közömbös a két világháború folyamánként a határainkon túlra szorult és most a környező országokban megmártott élő ötmilliónyi nemzettársunknak a sorsa.

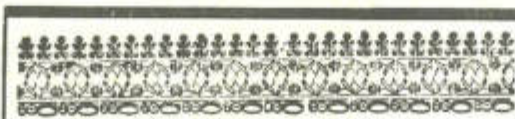
Mint ahogy pedig közülünk legtöbben a csehszlovákiai magyar nemzeti kisebbséghez kötődünk szorosan, az 1989 tavaszán alapított Szövetségünk célul azt a feladatot iktatta alapszabályába, hogy – mint a csehszlovákiai magyar kultúra barátainak köre – "folyamatosan tájékoztassa a honi közvéleményt a csehszlovákiai magyarság életének eseményeiről, s ébren tartsa a közérdeklődést az odaírt magyarság sorsa iránt".

Erre nem kétségesen azért van különleges szükség, mert a hazai közgondolkodásban – miként ezt a legutóbbi romániai fejlemények fogadtatása is tanúsítja – fölöttébb ingatag képzetek élnek a nemzetiségi magyarságnak (nemzetünk egyharmadának!) helyzetéről: fennmaradásának, s a fennmaradását biztosító kulturális fejlődésének a lehetőségeiről. Meggyőződésünk ugyanis, hogy a másság eszményét és szépségét megtestesítő nemzeti kisebbségek jelenléte egy-egy térségben – s mint közismert nagyon sok európai térségben, de főként a miénkben: itt, Közép-Európában – a sajnálatosan gyakori viszályok ellenére, szinte paradoxonként, sosem sorvasztója, mindig inkább gazdagítója, színesítője e térségek szellemi arculatának.

Tapasztalatból tudjuk, hogy a nemzetiségi élet: a demokrácia népiskolája. A nemzetek és nemzettörvények egymás melletti, sőt egymásba fonódó közös élete – az általunk is kívánt természetes körülmények közt – a jószomszédság érzetét erősíti. Ki ne észlelhette volna, hogy a térségünkben élő népek – ha nem izgatja őket sanda szándékú provokáció – korántsem ellenséget látnak egymásban, hanem szomszédokat, akikkel jóban-rosszban együtt kell élniük. S nekünk, akik vesszük a fáradságot, hogy a jelenre, sőt esetleg a jövőre is tanulságot kínáló közös múltunkat ne az államok és ne is az egymással vetélkedő politikai mozgalmak nyilatkozataiból olvassuk ki, hanem – sokkal körültekintőbben – népeink sugárzó szellemi megnyilvánulásaiából: dalokból, mesékből, mondákból... azt kell reménykedően megállapítanunk, hogy e szomszédok – természetes állapotukban – soha sehol sem gyűlölik egymást, hanem az együttélés törvényét tisztelve, kölcsönösen megbecsülik, s békésen kicserélik egymás szellemi és erkölcsi javait, miáltal – érthető mód – tetemesen gazdagítják saját kulturális állagukat is. A mi térségünkben pedig nyilvánvalóan és szembeötlően különösképp egymásra vannak utalva: egymás nélküli, egymás ellenére nem boldogulhatnak.

Nekünk, akik a Rákóczi Szövetségben arra vállalkoztunk, hogy térségünk bonyolult viszonyai közt a békés együttélés útjait vizsgáljuk, s lehetőségeink szerint főképp a csehszlovákiai magyarság létének, fennmaradásának és kulturális fejlődésének az ügyét szolgáljuk, nincs kétségünk afelől, hogy nemzetiségileg tiszta területek

Brenner Márton, Rákóczi diplomatája írta 1710-ben: "Ha gyöngének bizonyulunk, javaink és életünk elvesz, de ügyünk igaz voltának bebizonyításával legalább becsületünket megmentjük." Az első magyarországi hírlap, a Mercurius Veridicus máig ható szövege a kurucok igazának és védője becsületüknek.

Anno Millefimo Septingentesimo Decimo,
MERCURIUS VERIDICUS
HUNGARIA.

Ujvár, sive Neuhäusel, quarta Januarii.

Elicit nobis Novus Annus producit initia, Parthis enim nostris Equitibus, quae Trans-Vagum ad Annonae compositationem urgendam excurrerat, cum Caesarem Generalem Campi-Marichallum Heister parvo comitatu Polonium versus tendere intellerat, citato cursu eundem persecutus est, qui tunc spatio mediae horae Polonium se recipisset, prout ante duos Annos Sternbergus, ita hic quoque in captivitate incidisset. Felicitas tamen alteri Parthiae res cessit, sub Capicaneo Jovurka, quae perfidum illum Ladislavum Oskay, olim apud nos Brigaderum (qui ejusmodi fide, post Praetium Trentinensem ad Caesarianos profugerat) commilitonibus ejus ultra triginta trucidatis, vivum nobis attulit, Militiæ Praefiditiae inexplicabili cum indignatione patibulum & furem, antequam vel ad Commendatorem nostrum deduceretur, contra eum conclamante, & vix jam ipse Commendans fervorem Militum mitigare poterat, nisi Jure Belli convictum, quod iniquum Patriæ & Confederationis Proditorum (pro quo flexa genibus ad minuendum mortis poenam apud totam Militiam Frater ejus Alexander apud nos Vice-Colonellus Institit) hodie manu Car-nificis decollatum curasset.

Caio-

[V] AZ 1710. ESZTENDŐBEN
MAGYARORSZÁGI
IGAZMONDÓ MERCURIUS

[Érsek] Újvár, [1710.] január 4-én

Az új esztendő jól kezdődött számunkra. Ugyanis az a lovas csapatunk, mely azért vonult ki a Vágon túli területre, hogy sürgesse az elemiszerek összehordását, egyezt az halja, hogy Heister császári vezérőrnagy kis kísérettel Pozsonyba igyekszik. Sebes vágásban üldözőbe vették, s ha nincs félőrányi előny, amely alatt Pozsonyba jutott, ő is fogságba esett volna ugyanúgy, mint két esztendővel ezelőtt Starhemberg. A másik portyázó csapatnak azonban jobban sikerült a dolog, Jávorka kapitány parancsnoksága alatt. Ez a csapat ugyanis a hűtlenné lett Ocskay Lászlót, ki egykor a mi brigadérosunk volt (és aki hitszegő módon a trencsényi csata után a császáriakhoz szökött át), több mint harminc katonáját levágva, élve idehozta. A várbeli katonaság leihatatlan felháborodással akasztófát és karót kiáltott rá egy akaratlan, még mielőtt parancsnokunk elé vezethették volna őt; maga a parancsnok alig tudta lecsendesíteni a katonák izzó dühét; ez csak azzal sikerült, hogy elrendelte a haditörvényszéki eljárást, amely Ocskayt, mint a haza és a szövetségcsész hitvány árulóját, eltétte (Sándor nevű testvére, aki nálunk alzeredes, terved állva könyörgött az egész katonaság előtt, hogy a halálbüntetést enyhítsék), majd a hóhér keze által lefejeztette.

A RÁKÓCZI SZÖVETSÉG bemutatkozó körlevele

Ezúton tudatjuk, hogy 1989. március 20-án a Közgazdasági Egyetem Bp., VIII. ker. Makarenko u. 20. sz. alatti épületében, népos közösség jelenlétében, megalakult a RÁKÓCZI SZÖVETSÉG, a csehszlovákiai magyar kultúra barátainak köre. Az alakuló közgyűlésen vezetőséget választottunk, Alapítvány létesítéséről szavaztunk, és Alapszabályt fogadtunk el.

Zászlóbontásunkat három döntő mozzanat tette lehetővé. Elsőrendben az a nagy erejű politikai és társadalmi változás, amely egy végre igazán szabad és demokratikus Magyarország lehetőségét hordozza magában. Másodjára az a hiányérzet, amelyet a több mint negyven esztendő megalkuvón szemérmes, hamis politikája keltett bennünk azzal, hogy teljesen sorsára hagyva a nemzettestről leszakított magyarságot, érte sem jó szót, sem könnyet nem ejtett. A harmadik az a körülmény, hogy legtöbbszörnek, a tagság nagy részének szülőföldje a Felvidék.

Mindenkinek tudtára adjuk: nem vagyunk párt, nem szándékozunk beleegyezni a politikai harcokba. Azt azonban vállaljuk, hogy mindenkor figyelemmel fogjuk kísérni: miként alakul a csehszlovákiai magyarok sorsa. Idevágó tapasztalatainkat feltárjuk és – a hazai meg a külföldi nyilvánosság megítélésére bízva – közzétesszük.

Ez a szándék alapszabályunkban így szól: "Az egyesület célja, hogy folyamatosan tájékoztassa a honi közvéleményt a csehszlovákiai magyarság életének eseményeiről, s ébren tartsa a közérdeklődést az odaírt magyarság sorsa iránt." Ime, ez a célunk. Nem több, nem is kevesebb.

Hozzáteszük, hogy amikor szeretünk és figyelmünk a csehszlovákiai magyarokra tekint, egyszersmind hasonló tapintattal és érdeklődéssel fordulunk a Felvidéken velük együtt élő szlovákok társadalmi és emberi problémái felé is. Az együtt kiküzdendő boldogulás szép engesztelő ajándék

lenne a már letűnt nemzedékek emlékének, a velünk együtt élő jelenkorunknak, s talán az utánunk jövőket is lelkesítené.

Teljes szívvel és erővel azon kívánunk munkálkodni, hogy feltárjuk, bemutassuk és segítsük a csehszlovákiai magyarság szellemi és anyagi kultúráját, mert az elvitathatatlan része múltunknak, s ma is egyetemes értékeket teremt a csaknem háromnegyed millió odaírt élő magyarnak a tehetsége, szorgalma és fáradozásai erejével. Arra szegődtünk, hogy ezt szolgáljuk és tőlünk telhetőleg segítsük.

Ezúton köszöntünk minden hozánk csatlakozó és szándékaikkal egyetértő embert határon innen és túl, s külön is tisztelgünk minden olyan szervezet előtt, amelynek programjában és törekvéseiben szintén jutott együtt érző gondolat a csehszlovákiai magyarságnak is.

Budapest, 1989. április 10.

éppúgy nincsenek, ahogy fajilag tiszta közösségek sincsenek, nem is lehetnek. Minden nemzet – tudjuk – keveredésnek a terméke, s a reá jellemző, őt kifejező azonoságtudat sem valamiféle vérségi kötelékből, hanem a hosszú együttélés folyamán kialakult szellemi és erkölcsi magatartás tanulságaiból fakad.

Érthető hát az a távlati törekvésünk vagy legalábbis óhajunk, hogy a nemzeti kisebbségek életét és kulturális önkifejeződésének lehetőségeit nemzetközileg szavatolt kollektív jogok biztosítsák. Mi nem vagyunk államhatalmi szervezet. De a múltunk és a becsületünk feljogosít rá, sőt kötelességünk teszi, hogy a saját népünk szá-

mára is igényeljünk annyi jogot, amennyi minden más nemzeti kisebbséget világszerte megillet. Semmivel sem többet, de nem is kevesebbet.

E sorok írója egy – immár – búcsúzó nemzedéknek a tagjaként meghatótt örömmel szemléli, hogy mily sok fiatal lép a helyünkbe, s e felkészült utódok, a mi példánkon is okulva, mily okosan és körültekintően, a lehetőségeket gondval mérlegelve törekszenek arra, hogy kiirtsák a kölcsönös félreértéseket, gyanakvásokat és előítéleteket, s egyengessék a közép-európai népek és nemzetiségek harmonikus együttélését.

DOBOSSY LÁSZLÓ

VIGH KÁROLY

ÉLETUTAM RÖVID KRÓNIKÁJA

Nógrád megyének polgári értelmében legfejlettebb városában, Losoncon születtem 1918. június 28-án, tehát még a történelmi Magyarországon. Szüleim az anyaországból kerültek Losoncra, lévén, hogy apám mint nyomdász - a kor szokásának megfelelően a fél országot végig "valcolva" - ott telepedett le, s önállósítva magát, a háború után vállalta a kisebb-ségl sorost.

Az 6 - két-három alkalmazottal dolgozó - kis nyomdájában készült a felvidéki magyar ifjúság eszenvezeti érdeklődő folyóirata, a Mi Lapunk, amelynek hasábjain nem csupán a cseh- és szlovákiai magyar értelmiség kérdőív kiválóságait publikáltak György Dezsőtől Szalatnai Rezsőig és Jácok Lajostól Peéry Rezsőig, hanem magyarországi hírlak színe-java is felkereszte a lap hasábjait Kodolányi Móról Zaligmondon át Szabó Dezsőig, s pereze az erdélyi irodalom kiválóságai is gyakran küldték írásalkat. Mint-hogy magam kisdíáként szintén részt voltam a lap halogatásában és expedálásában, korán olvasója lettem - főképp a "Fekadó rügyek" rovatának, amelynek hasábjain bontogatták szérnyukat a felvidéki diátság kösőbb lemeríté vált nemzedékek. Ez a szellemi gazdagodás, és mindaz, amit számomra is adott a losonci magyar gimnázium Kermán József Onképzőköre, szerencsésen kiegészült a oszerkezeti magyarországményt és tiszta emberiséget nyújtó nevelésével, valamint a losonci református teológiai folyó hittanórák vállalkozói lenítésével. Az "ép testben ép lélek" elvét is vallva a sportban főként az atlétika érdekelt, a valójában ennek köszönhetően, hogy apám korai halála után beiratkoztam a pozeonyi egyetemre. Mire Csehország kétazere a sprinterbenjelőket felgazdolt a Pozeonyi Torna Egylet (PTE), a történelmi Magyarországnak egyik legrégibb sportegyesülete, hozzásegítve ongem tanulmányaim folytatásához.

Igy tehát a Losoncon szerzett szellemi "poggyászal" felvértezve érkeztem Pozeonyba 1938-ban, amikor is beiratkoztam a Komenský Egyetem bölcsészeti karának magyar-történelem szakára. Négy félévet végeztem ott a volt magyar koronázóvárosban 1938 és 1939 között. Ezt az időszakot fölöttébb élénk ifjúsági mozgalmi élet jellemzte mind a Magyar Akadémikusok Keresztény Körében (MAKK), mind pedig az Eötvös Kör nevű fölkolási-szervezetben. Ez utóbbinak alapító és vezetőségi tagja voltam. Bár jóval kisebb létezámu társaság voltunk, mint a MAKK, tevékenységünket mégis színvonalasabb szellemi élet jellemzte, amit az is bizonyít, hogy még lapot is kiadtunk. A "Forrás" balközép színvételű demokratikus szerkesztési elvok alapján szerkesztődött, és bizonyos tekintetben a sarló mozgalom időálló értékelt is vállalta. De mind a "Forrás", mind az Eötvös Kör megőrizte pártokon fölül magatartását, erjesztő kövászta kívánva lenni egy egységes felvidéki magyar ifjúságnak. E cél természetesenülleg illúzióknak bizonyult...

Az 1938-ban bekövetkezett lemerit történelmi események következtében tanulmányaimat már Budapestben folytattam, s 1941-ben szereztem meg a középiskolai tanári oklevelet. Orfási színvonalkülönbséget észleltem - kollégáimmal együtt - a két egyetem között, aminek az volt az oka, hogy a Pozeonyban oktató cseh tanárok (szlovák professzor ugyanis csak hírnemzőként akad) általában csupán a harmadik vonalhoz tartoztak - a prágai és a brünni egyetemek után. Budapestben még szerencsém volt Horváth Jánost hallgatni a magyar irodalom történetéből, a magyar nyelvészetből Zsiralnát és Pale Dezsőnél vizsgázhattam. A történész-professzorok közül hadd említsam meg az európai színvonalú Hajnal Istvának, Domonovszky Sándornak vagy - akhez a legközelebb kerültem - Székü Gyulának a nevét. Ez utóbbi tanítványának mondhatom magam. Nála doktorálva készítettem el a XIX. század szlovák sajtótörténetéről írt és publikált értekezésemet.

Egyetemi tanulmányaim elvégzése nagyjában egybeesett a Teleki Pál Tudományos Intézet megalakulásával, és így - Székü professzor révén - szlovák referensként kerültem 1942 márciusában a Történettudományi Intézetbe. A háború ével alatt - szerencsémre - a Kassán és Röhön teljesített rövid katonai szolgálat megmenekült a keleti front borzalmaiból és az esztelenes hadifogságtól. Ily módon azonban részt vehettem a különféle antifaszista mozgalmak tevékenységében. Ennek során kerültem szorosabb kapcsolatba a "fényes szellő" nemzedékének olyan vezéregyéniségeivel, mint Kardos László vagy Gyenes Antal és - a Teleki Pál Munkaközösség nevű ifjúsági szervezetben - a későbbi klagazódepárti fiatal vezetőgarnitúrából Hám Tiborral, Saláta Kálmánnal, Jaczkó Pállal és Csicsery-Rónay Istvánnal. Politikai téren ifjúkommunista barátaim - főképp Losonczy Géza - révén a munkásmozgalommal is kapcsolatba kerültem.

A háború után változatlanul a Teleki Intézetben dolgoztam. Ennek nevét 1947-ben Kelet-európai Intézetre változtatták, s az élére Bibó István került. Az Állam- és Jogtudományi Intézetben ezekben az években a szilárd felvidéki származású Révay István vezetésével a háború utáni béke előkészítésének nagy munkája folyt. Eletszemek telén a legmozgalmasabb ével voltak ezek az úgynevezett fordulat ével. Az a nemzedék, amelyhez tartoztam, akkor földet osztott, közigazgatást szervezett, társadalmi szervezetekben jelskedett, írt, agitált, hogy mielőbb felépüljön a népi Magyarországnak. Jömagam a Pedagógusok Szabad Szakszervezetén belül megszerveztem az egyetemi és tudományos tegezatot, s annak titkára lettem. Ezenkívül, amikor sor került a magyar - cseh-szlovák lakosságoszerőre, a Külügyminisztérium felkérésére Pest megyében összekötőként vettem részt a szlovák bizottság mellett az oklói lebonyolításában. Ebben a minőségemben volt alkalmam "belülről" látni ennek a háború utáni magyar tragédiának a "középképet".

Habár még megőlhettem, hogy 1948 tavaszán a Történelmi Társulat főtákarává választottak, a "fordulat ével" számomra már mégis az úgynevezett marxizmus-leninizmusból való klábrándulást hozta. Azt kellett látnom, hogy a Rajk-pertől kezdve Losonczy Géza letartóztatásáig nemzedékemnek számos lemerit tagja - és nekem barátom - a vádlottak padjára került. Noha én is megőlhettam az Andrássy út 60-at, szerencsémre mégis csak a szelől éroztem a nemzetünk fölött elzúgó viharnek. Ennek lett számomra egész történelmi pályámra negatíván kiható következménye az, hogy 1949 végén eltávolítottak a Kelet-európai Tudományos Intézetből (a Történettudományi Intézetből), mert helyteleníteni merészeltam azokat a eskezőr ávos segédletet igénybe vevő módszereket, amelyekkel az Intézetet "megliszították" olyan novas történetészekről, mint Kosáry Domokos, Benda Kálmán, Berész Jenő, Gyöni Mátás stb.

Ezután még kétezer - 1957-ben és 1967-ben - kellett politikai meggyőződésemet miatt munkahelyet változtatnom, míg végül a levöltári és könyvtári szolgálat ével után a Magyar Nemzeti Múzeumba kerültem - 1984-ben bekövetkező nyugdíjba vonulásomig.

Tudományos tevékenységemet a hatvanas évek derekától főképp annak szenteltem, hogy megrajzolam a mártírpolitikus Bajcsy-Zsilinszky Endre pályaképet, s bár számos a tárgyú művem jelent meg eddig, mindmég nem találtam kiadó a mintegy 25 éves Bajcsy-Zsilinszky-életrajzom számára. Most, túl a 70-en, azülővárosomról sem szereznek megfedekezni, s mind a Losoncon élők, mint pedig Budapestre került barátaimmal együtt hozzáírtam egy olyan tanulmánykötetnek a meg szerkesztéséhez, amely városunk múltját tárja föl.

VIGH KÁROLY

Visszaemlékezem kisdíákkoromra: a múlt kaledioszkópjában képek, események, nyolc év emlékei, az ifjúság varázslata, hamvas remények, csodás évek, fellemerések, rádöbbenések, szorongó sejtelmekbe, bizonytalanságba burkolva... Minden, ami ott történt, iskoláinknak, nevelőinknek és annak a városnak, Pozeonynak volt útravaló ajándéka - és értelme - számunkra...

Frise erővel vágunk neki ez életútnak, a tudást és a hitet vittük magunkkal fogyerül, hűek akartunk maradni az eszményhez, amelyet ott fogadtunk a magunknak, a pozeonyi ember méltóságát akartuk felmutatni nemzedékek örököségeként. Regszekdni a régihez, megtartani szervenvelyesen amíg lehet, belekapaszkodni földbe, tájba, ajtóba, küszöbba, folyóba, hegyekbe, madárröpülésbe, sírokba, temetőkbe... Megmaradni a mezgyén, regszekdni hűséggel a néphez, a nép szokásaihoz, otthonainkhoz, dallamainkhoz, a juesunkhoz... Miosoda örültség, örül cél és feladat volt! Igen: "Európai mivoltunkban népünket szolgálva az emberiséget szolgálni... és így ránevelni népünket, magunkat, hogy európaiságunkkal legyünk példakép és azölaugázó remény..." Igen azt akartuk... Ea büszkéek voltunk a nevünkre, arra, hogy mi is Madách utcai diákok lehettünk. Emlékezem. Látom magunkat az iskolapadban és az atléikai pályán, a templom kóruán a diákmissékén, az önképzőkörben, sok-sok helyen - pozeonyi diákként. A katedrál megmésáthatalan igazságok szóltak, megmutatva nekünk az örök eszményeket a tiszavirág-életü gondolatok zúrvavarában. Tudom, az emlékezés nem lehet csupán madó múltidézés, hanem számadásnak is lennie kell.

Madách utcai gimnázium. Benne tovább élt a hajdani ovanállikus lyceum és a királyi katolikus főgimnázium szellemisége. Ez az iskola hordozója, tenítője és folytatója volt Pézmány Péter, Béli Mátás és Toldy Ferenc eszményeinek, magyarországtudatának, közép-európai elhivatottságunknak, a kisebbségi sorba taszítottan le nemzeti identitásunk bizonyosságát hirdető kívánt híd lenni magyar és német, magyar és szlovák közt. Iskolánkat nevezhetik akár minak (mert többször megváltották a nevét), költözölhetek bennünket bárhova (a Kecse utcába, a Védőölöp útra, a Gróssing utcába, az Apácepályára), dobálhatlak ide-oda visztonlatságos körülmények közepette, a legnagyobb magyar alma mater meradt 1945-ig: a Madách utcai gimnázium.

1941-42-ben a tenév elején a tanulók száma 371 volt, ebből pozeonyi 207, nyitrai, mátyusföldi, csallóközi és más vidéki diák 123. A következő évben - szintén hihetetlen - a tanulók száma 486 lett, az 1943-44. év elején pedig már 520-ra emelkedett. Néhány kiléptek, meghaltak, meradt az év végére 511 diák! Az utolsó iskolaévben onnylen jártunk a gimnáziumba. Gondolom, ez a szám, a tanulók meggyőlkedotti száma önmagáért beszél. És ebben az iskolában volt pedagógus, szellemi vezető Szalatnai Rezső, ahogy mi neveztük: Ríchelleu. Továbbá - hogy csak néhány nevet említsék kollégái közül - dr. Orbán Gábor, a kiváló nyelvész és tanónyvíró, a prágai magyar akadémia elnöke, Tóth Ferenc, Limbacher Peéry Rezső, azaz Bló tenár úr, Arany Albert, Antalfy Vilmos orgonaművész, karmester, filológus és görögtenár, Mészáros László, Mezei Bécsi, a matematikus és Schleichner László, az Enkló Ifjúság-mozgalomnak, a Kodály Zoltán-egyesületnek a megalapítója.

Sok minden beletartozik az Intézet krónikájába, de legfőképpen az Arany János, később a Móról Zaligmond Onképzőkörnek a működése. A pozeonyi magyar gimnázium Arany János Onképzőköre 1941. szeptember 27-én tartotta meg alakuló közgyűlését. A diákség kérésére Szalatnai Rezső vállalta az önképzőkör vezetését. Néhány adat. Az 1941-42. évben tizenöt műsoros ülést tartottunk. A műsor mindig szervenese öszefüggött egy-egy irodalmi vagy történelmi évfordulóval. A tizenöt üléson 1531 látogatónk volt tagjaink köréből. Huszonegy irodalmi és tudományos előadás, nyolc elbeszélés, harminckett szavalt, köztük verselő térsaink sajtó költeményel, huszonöt zeneaszám, Széchenyi-est, Babits-est, Kossuth-est, Reményik-est, Györi Dezső-ülee, Pozeony-est, szaválóvorszony, zenel vorszony, falukultetés, pályázatok, Bartók, Dohnányi, Liszt, Kodály, Ady, József Attila, Tóth Árpád, Karinthy, Kosztolányi, Juhász Gyula, Reviczky... sorolhatnám hoeszen. Műhelyünk volt az az önképzőkör, egy kisebbségben élő magyarországi ifjúságnak a műhelye, kisérletezések, fölfedezések, nemese vetőlkedések és vorszonyok, várakozások, remények és lézas órák helye a Katolikus Kaszinó negyterme a Lőrincpata utcaiban.

Mi, Madách utcai diákok, akik a történelmi városban öltünk, méltók akartunk lenni hozzá.

ÉBERT TIBOR

A pozeonyi Madách utcai gimnázium tanári kara 1937-ben: a tanári szatnái Ol másodikként (balról) Orbán Gábor, mellette Antalfy Vilmos a tanári szatnái (jobbrol) a harmadik Mészáros László, mellette Kovács Endre, a az álló sorban (jobbrol) a harmadik Mészáros László és Peéry Rezső nyolcadik és a kilencedik személy Szalatnai Rezső és Peéry Rezső

EGY DÁROS glóriájában

Volt egyszer egy iskola, a pozeonyi Madách utcai gimnázium. Amikor felhangzott búcsúéneklünk, a Ballag már a vén diák meg a Gaudiamus ligitur, e mi még egyszer végigjártuk az iskola folyosóit, emlékezem, felbódültek a légtiradó szírlónál. De folytattuk utunkat, elindultunk...

A pozsonyi NAP cikke (1990. március 2.):

HIDAK A JÖVŐBEN

1990. február 9-én Esztergomban először találkozhattak azok a helyi csoportok, amelyek a Párkány és Esztergom közötti híd felépítését kezdeményezték. A kezdeményezés több irányból futott össze. Közvetlen előzménye az 1989. december 21-i békes tüntetés volt, illetve a "Hídbál", amely Szilveszter éjszakáján zajlott - ugyancsak a hídon - a párkányi FMK és VPN kezdeményezéséből. A párkányi oldalt a találkozóhoz a VPN, az FMK és a vnb egy-egy embere képviselte. A túlóldalt a Magyar Szocialista Párt, a Magyar Kereszténydemokrata Párt, a Rákóczi Szövetség, a Komárom-Esztergom megyei Tervezővállalat, a városvédő egyesület, az érseki hivatal, a Ganz-Mávag és más érdekeltek csoportok, illetve magánszemélyek képviselték, valamint a városi tanács. A találkozóon jelen volt Pozsgay Imre államminiszter és Szabó Lajos Máttyás, az MSzP alelnöke. A találkozó célja tulajdonképpen az volt, hogy felmérje, feltérképezze a hídépítés esélyeit, lehetőségeit, és hogy számba vegye mindazokat az érveket, amelyek a hídépítés mellett szólnak, de emellett számot vessen a lehetséges ellenérvekkel is. E rövid beszámolóban arra vállalkozunk, hogy az ott elhangzottak alapján tájékoztassuk a közvéleményt a hídépítés eshetőségeiről a felhozott érvek tükrében. Pozsgay Imre államminiszter bevezetőjében elvi támogatásáról biztosította a jelenlévőket a híd felépítését illetően. Felhívta a figyelmet arra, hogy ehhez azonban az összes szempont és lehetőség felmérése van szükség, csak ezek tükrében lehetséges felelős állásfoglalást kialakítani. Az ilyen horderejű ügyben csakis a két állam közös elhatározásával születethető döntés. A hídépítést leginkább vállalkozói formák közé terelve tudja elképzelni. Ehhez arra van szükség, hogy mindkét oldalon megtaláljuk a számba vehető beruházókat és kivitelezőket, akik gazdaságilag érdekeltté tehetők a vállalkozásban. E vállalkozás természetesen csak a két állam hatékony együttműködésével valósítható meg, ami kormányközi tárgyalásokat és megegyezést feltételez.

A párkányi fél véleménye szerint a hídépítés politikai, gazdasági, kereskedelmi és kulturális szempontból egyaránt modellértékű lehetne, egyértelműen a két nép közeli kapcsolatát szolgálja, felzárkózást Európához. A csonka híd seb Európá testén, amely gyógyításra vár, hogy lekhatóbbá váljék e téj. E vonatkozásban át kellene gondolnunk annak a következményeit is, ha most nem sikerülne újjáépíteni a hidat. (Egyébként az egyetlen olyan híd a Dunán, amely nem épült újjá a háború után.)

A tervezővállalatok előzetes felmérései szerint a híd újjáépítése mintegy 500 millió forint beruházást igényelne, lebontása viszont 300 millióba kerülne. A pillérek állagmegóvása a háború után megtörtént. A jelenlegi állapot egy ép híd 40-45 %-át képviseli, tehát a műszakiak véleménye szerint mindenképpen ért a hidat érné meg újjáépíteni. Közlekedési szempontból a híd jól el tudná látni a személy- és személygépkocsi-forgalmat, azzal, hogy a forgalmat mindkét oldalra el kellene terelni a városközpontokból. Létezik egy kormányközi megállapodás, amelyet annak idején anyagi okokra való hivatkozással vetettek el. E megállapodás megvalósítása ismét napirendre kerülhetne - mondta Simon Tibor tanácselnök-helyettes. Dr. Ugrin Emese (Magyar Kereszténydemokrata Párt) szerint a híd építését járulékos gazdasági haszonra kellene építeni. A két város jól kiegészítené egymást: Esztergom mint műemléki és Párkány mint fürdőváros...

A Rákóczi Szövetség többek között a következő érveket sorakoztatta fel: A jelenlegi híd fekvése előnyös abból a szempontból, hogy Esztergom és Párkány városközpontjait köti össze, így a két város karnyújtásnyira kerül egymáshoz. Hátrányos viszont, hogy az átmenő forgalom a mára már szűkösse vált belvárosokat fokozottabban terheli. Ezért ajánlatos lenne ésszerűen korlátozni a híd forgalmát. A helyi érdekű alkalmi áruszállítások részére viszont biztosítani kellene az átkelés lehetőségét. Esztergom és Párkány között jelenleg csak a két szomszédos ország polgárai kelhetnek át. A híd felépülése után ezt a korlátozást mindenképpen el kellene törölni, mert az idegenforgalom vallja kárát. Szakemberek számításai szerint a kompforgalom fenntartása öt év után többé kerül, mint a híd építési költsége.

A Rákóczi Szövetség képviselői továbbá javaslatot tettek arra, hogy a hídépítés kapcsán évente rendszeres magyar-szlovák értelmiségi találkozó, tudományos szeminárium volna megrendezhető a két város területén. Ez hozzájárulhatna ahhoz, hogy a nemzeti érdekek védelme európai szellemű látásmóddal párosuljon.

A Ganz-Mávag képviselői szívesen vállalnák egy hídépítéssel kapcsolatos megrendelés teljesítését. Az esztergomi városvédők frappáns érve: a műemléki és egyéb - már említett szempontokon túl - a hidat azért kell újra felépíteni, mert lebontottá! Elképzelhetőnek tartják idegen tőke bevonását is.

Tisztában vagyunk azzal, hogy egy ilyen vállalkozás megvalósításához a helyi kezdeményezések nem elégségesek. A két város és vidéke többször kinyilvánította a híd felépítésével kapcsolatos akaratát. Az is nyilvánvaló, hogy egy ilyen tökéletes vállalkozás gazdasági szempontjait komolyan át kell gondolni. A közös érdek viszont egyértelmű. Keressük hát a megoldásokat! A hídépítéshez kitűnő alkalmat kínál az 1995-ös Budapest - Bécs világtalálkozó, különösen akkor, ha Pozsony és így a Dunatáj is részese lehet az attrakciónak, amelynek jelmondata: "HIDAK A JÖVŐBEN". S kicsoda véletlen - vagy a sors rendelése - a Mária Valéria híd épp 1995-ben lesz százéves. Ha lesz...

HIMMLER GYÖRGY

A képen balról a párkányi küldöttség, középen Himmler György, mellette Szabó Lajos Máttyás és Pozsgay Imre (Fotó: Simén András)

A MÁRIA VALÉRIA HÍD ÚJJÁÉPÍTÉSE

— A Rákóczi Szövetség állásfoglalása —

Az útlevel- és vámvizsgálatról

A Rákóczi Szövetség örömmel értesült arról, hogy a második világháború óta csonkán álló híd újjáépítése napirendre került. E hídröncs annak a rossz viszonynak a jelképe, amely Magyarország és Cseh-Szlovákia között a legutóbbi időkig megvolt. Reméljük, hogy e felépülő híd szorosabbra fűzi kapcsolatainkat mind a felvidéki magyarsággal, mind a szlovák néppel. A híd felépítését a pápa közelgő magyarországi látogatása és a világtalálkozó egyaránt sürgeti. A híd serkentőleg hathat a környék gazdaságára, idegenforgalmára, közlekedésére, javíthatja a kulturális kapcsolatokat stb.

E jótékony hatások csak akkor érvényesülhetnek, ha figyelembe vesszük a csonka híd körüli jelenlegi nehézségeket, és számításba vesszük az építés után adódó gondokat.

A jelenlegi híd fekvése előnyös abból a szempontból, hogy Esztergom és Párkány városközpontjait köti össze, így a két város karnyújtásnyira kerül egymáshoz. Hátrányos viszont, hogy az átmenő forgalom a mára már szűkösse vált belvárosokat fokozottabban terheli. Ezért ajánlatos lenne ésszerűen korlátozni a híd forgalmát. A gyalogos, a kerékpáros, a személygépkocsival vagy autóbusszal való közlekedést előnyben kellene részesíteni a távolsági teherszállítással szemben. Mindenképpen el kell kerülni, hogy nehéz teherszállítványok ezen a hídon haladjanak át rendszeresen. Lehetőség szerint csak a helyi érdekű, alkalmi áruszállítások részére kellene biztosítani az átkelést. Ezt - tiltó rendelkezéseken kívül - a távolabbi környék közlekedési rendjének kialakításával érthetnénk el.

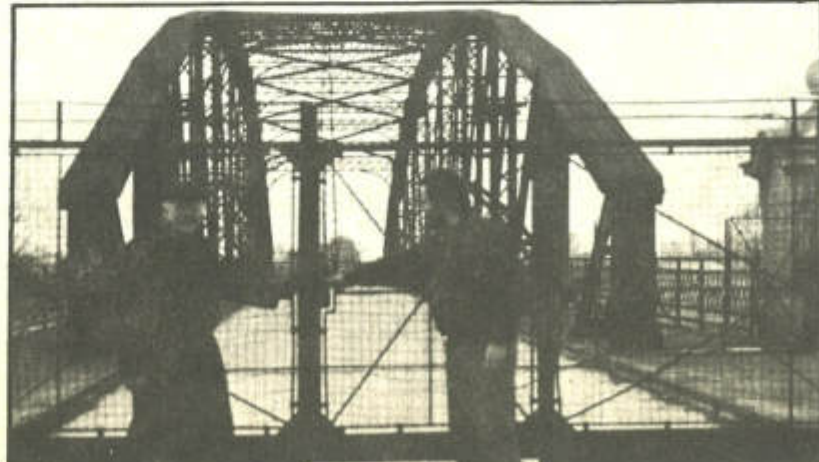
Milyen lehetőségek kínálkoznak?

Kézenfekvő tehermentesítő megoldásnak látszik, hogy a Letkés és Szalka közötti ipoly-hídat újra nyissák meg már a közeli jövőben. E híd zárva tartása máig is érthetetlen és megmagyarázhatatlan!!!

Csökkenhető lenne a híd járműforgalma, ha gondosan összehangolnák az Óbuda - Esztergom és a Pest - Párkány - Pozsony vasútvonal menetrendjét, valamint az autóbuszjáratokat. Ha az Óbuda - Esztergom vasútvonalat korszerűsíténi és forgalmát gyorsabbá, sűrűbbé tennék, ez csökkenthetné a személygépkocsi forgalmát. Talán nem merész álom, hogy a jövőben az Óbuda - esztergomi vonalon helyi érdekű gyorsvasút közlekedhetne. Esztergom - Párkány - Nána helyi autóbuszjáratának szervezését kellene kapcsolódniuk egymással és a vasúttal.

Egyeztetethetnénk, összehangolhatnánk a hajóközlekedést is. A híd megépülése után ugyanis a budapest - esztergomi járatok kapcsolatba kerülnek a Párkány - Pozsony között közlekedő hajójáratokkal.

A Mária Valéria híd épen maradt részét magyar oldalon kapu zárja el a kíváncslakodók elől; a képen (balról) Selmeczi Elek és Balázs György.

(Fotó: Simén András)

Ha a hídon átkelőket útlevel- és vámvizsgálattal tartják fel, a hídon összeröplődő járművek olyan forgalmi dugókat okozhatnak, melyeket most Komáromban tapasztalhatunk.

A közép-európai politikai helyzet általános javulása talán lehetővé teszi a közeljövőben, hogy legalább a két szomszédos ország polgárai e bürokratikus akadály nélkül kelhessenek át a hídon. Addig is, amíg ez nem valósul meg, minden módon törekedni kellene arra, hogy e vizsgálatok gördülékenyebbé váljanak. Más országok példája mutatja, hogy az útlevel- és vámvizsgálat összevonása egyszerűsíti és gyorsítja az eljárást.

Esztergom és Párkány között jelenleg csak a két szomszédos ország polgárai kelhetnek át. A híd felépülése után ezt a korlátozást mindenképpen el kellene törölni, mert az idegenforgalom vallja kárát.

A Duna menti vízi turizmust mind ez ideig gátolja az a felfoghatatlan intézkedés, hogy a Dunán csónakkal utazóknak Párkányban jelentkezniük kell útlevel- és vámvizsgálatra, de Párkányba vagy Párkányból csakis úgy kelhetnek át a Dunán, ha a csónakjukat is kompra rakták. A XX. század végén igazán dühítőek az ilyen ostoba rendelkezések.

Itt kell szót ejteni arról a megalázó módról is, ahogyan az utasokkal a párkányi vasútállomáson bánnak. Annak ugyanis, aki a "nemzetközi" vonattal kíván utazni, jóval a vonat érkezése előtt az állomás vámházában kell jelentkeznie. Késés esetén néha órákat kell abban a "vesztégyár"-ban üldögélni. Vonatindulás előtt fegyveres őrk kíséretében szabad megközelíteni a vonat egyetlen kocsiját, függetlenül attól, hogy hol van szabad hely vagy hova szól a helyjegy. Ez a módszer a légerek rámpajeleneteit juttatja a szerencsétlen utazó eszébe. Érthetetlen, hogy miért nem szabad a beérkező vonatra közvetlenül felszállni.

Műszaki és gazdasági vélemények

Varga György nyug. MÁV-igazgató közlése szerint a mederpilléreket a háború után megvizsgálták, és a szükséges állagmegóvást elvégezték, így ezek különösebb javítás nélkül újra használhatók lennének.

Ugyanő kiszámította, hogy a kompforgalom fenntartása öt év múltán többé kerül, mint a híd felépítése.

Jó lenne, ha a hiányzókat a megmaradt parti ívekhez hasonlókkal pótolnák, hogy a híd megőrizhesse eredeti egységes képét. Szakszerűen helyre kellene állítani a hídfőknél elhelyezett emléktáblákat és címereket is.

SIMÉN ANDRÁS

KRÓNIKA

A RÁKÓCZI SZÖVETSÉG ELŐZMÉNYEI ÉS EDDIGI TEVEKENYSÉGE

(1989. augusztus 31-éig)

A második világháború utáni szlovákiai magyarüldözés következtében mintegy 100 ezer felvidéki került át Magyarországra, s közülük a lakosságcsere során sokan telepedtek le békési és csongrádi szlovák, illetőleg baranyai és tolnai sváb falvakban. Megaláztatásokról negyven évig hallgatniuk kellett, hiszen nálunk nem volt szabad szót emelni a kisebbségi magyarság érdekében, s különösen mostohán kezelték és rosszul ismerték a csehszlovákiai magyarok ügyét. Leghamarabb a nyugatra menekültek hallatták hangjukat: az USA-ban megalakították a Cseh-Szlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmányát, s évente kétszer megjelentették a *Kettős Járom alatt* című tájékoztatójukat, a jelenleg Kalforniaiban élő Hites Kristóf bencés tanár szerkesztésében. Közben az emigráció jeles alakjai - Borsody István, András Károly, Peéry Rezső, Ölvedi János, Wojatek Károly - tudományos és irodalmi művekben tartották nyilván és követték nyomon a csehszlovákiai magyar nemzeti kisebbség helyzetét, sorsának alakulását, de nyugaton jelentek meg - csak ott jelenhettek meg - Janics Kálmán és Duray Miklós tragikus tényekre alapozott művei is. Itthon a hatvanas évektől Szalatnai Rezső, Györy Dezső, Sziklay László, Kovács Endre, Dobossy László és Sándor László

is sokat tettek a közép-európai népek kulturális közeledésének ügyéért, s hozzájuk a hetvenes évektől Káfer István, Kiss Gy. Csaba, Bába Iván és Szarka László csatlakozott. A *Sarló* megalakulásának 50. évfordulóján, 1978-ban, Debrecenben kiállítást rendeztek, s a Déry Irodalmi Múzeumban dr. Boros Zoltán vezetésével megindult a csehszlovákiai magyar kultúra emlékeinek gyűjtése. A fővárosban egyfelől a legutóbbi időkig igen eleven volt a hajdani sarlósok asztaltársasága (Astoria, Angelika), másfelől létrejöttek a felvidéki városok és iskolások (Érsekújvár, Pozsony, Komárom, Rozsnyó, Kassa) baráti körök.

A nyolcvanas években - Illyés Gyulának indíttatásán nyomán - a magyar értelmiség és ellenzék egyre többet foglalkozott a nemzetrontókkal. Duray Miklós bebörtönzése ellen nyíltan szót emelt a budapesti Duray-bizottság, számosan - Vigh Károly, Jeszenszky Géza, Törzsök Erika, Fényi Tibor stb. - folyamatosan figyelemmel követték a határainkon túli eseményeket, s igyekeztek ezekre felhívni a teljeseen érdektelen és elzárkózó magyar állampolgárok figyelmét. A fiatalok közül többen is - Horváth Mihály, Simén András, Balázs György stb. - részt vettek a Felvidéken rendezett honismereti kerékpártúrákon és művelődési tábo-

ron, tartották a kapcsolatot a baráti magyar fősiskolák-klubokkal, s hozták-vittek a híreket meg a könyveket. A felvidéki magyarság könyvteljesítéséért különösen sokat tett dr. Horváth László, Zöld Ferenc, a Magyar Könyvtárak és Könyvtérjesztők Igazgatója és Vekerdy József, a Széchényi Könyvtár osztályvezetője. A Felvidék honismereti és néprajzi kutatásait többen felkarolták, például Halász Péter, a *Honismeret* szerkesztője, Czenhár Zoltán építész-mérnök, Ujváry Zoltán néprajztudós (Gömör-kutatás).

A *Magyar Nemzetben* a felvidéki magyarság kultúrájával Tóth László foglalkozott szakavatott cikkeiben, a *Magyar Nemzet* Intézetben Molnár Imre vállalta az ez irányú kutatásokat. A Történettudományi Intézetben Szarka László megindította a *Magyar-Csehszlovák Történelmi Vegyesbizottság* fontos vitakérdéseket feldolgozó sorozatát, a *Hungaro-Bohemico-slovacat*.

Nagy esemény volt 1988 májusában a Közgazdasági Egyetem Társadalomtudományi Klubjának szervezésében a *Magyar kultúra és tudomány Csehszlovákiában* című rendezvény-sorozat. Ennek létrehozásáért B. Kiss Tamás, Filep Tamás és Tóth Károly tett sokat. Ott vetődött fel az a gondolat, hogy létre kellene hozni valaminő, a csehszlovákiai magyarsággal foglalkozó kört, és csakugyan: október

7-én hozzáálltunk a Rákóczi Szövetség megszervezéséhez és alapszabályának kidolgozásához.

1989. február 15-én az Amicus Körrel - a szlovák és cseh kultúra barátainak körével - közösen megrendeztük Ivan Štrpka szlovák költőnek, a *Literárny týždenník* című irodalmi lap főszerkesztő-helyettesének az estjét.

Március 1-jén levélben tiltakozunk Grósz Károlynál ama csehszlovákiai nyilatkozata ellen, amelyben közönyt mondott az ottani nemzetiségi politikáért (megjelent a Hírel 1989. 8. számában).

Ugyancsak márciusban részt vettünk a *Václav Havel* bebörtönzése ellen tiltakozó tüntetésen.

A Csehszlovák Kultúra Házában egy kétnapos fórum keretében a Csemadok megalapításának 40. évfordulóján Sídó Zoltán, a Csemadok elnöke, továbbá Dúba Gyula, Tózsér Árpád és Grendel Lajos szlovákiai magyar írók tartottak tájékoztatót.

Március 14-én a Múzeum körúton megkoszorúztuk Czuczor Gergely bencés költőnek és nyelvésznek (1800-1866), Andó és Érsekújvár nagy fiának emléktábláját. A valójában már működő Rákóczi Szövetség március 20-án megtartotta *alakuló közgyűlését* (VIII., Makarenko utca 20.), a jelenlévő százötven tag megválasztotta a tisztviselőket. Az elnök Do-

bossy László professzor lett (ő egyúttal az Amicus elnöke is). A Rákóczi Szövetséget, mint társadalmi szervezetet, a Fővárosi Bíróság május 11-én vette nyilvántartásba 7.Pk. 22 833/1989/1. szám alatt.

Április 5-én tartott sajtótájékoztatónk alapján másnap "A Rákóczi Szövetség fellép a szlovákiai magyarság érdekében" címmel a Magyar Nemzetben jelent meg MTI-közlemény.

Április 6-án a Rakpart Klubbal rendezett közös estünkön *Helyzetjelentés a Felvidékről* címmel Vigh Károly és Molnár Imre tartott előadást, Bába Iván, Szesztay András és Szarka László felkért hozzászólók közreműködésével.

Április 19-én részt vettünk a Prágai Sörlovagrend nagy sikerű *Hrabal-estjén*. Ezen *Prága 1968* címmel Konrád György, Bába Iván és Varga György tartottak előadást.

Április 19-én a léval Csomadoknak a nagysallói csata évfordulóján rendezett koszorúzási ünnepségén szövetségünkkel Kun Ferencz, Balázs György és Mezey András képviselték. Az ünnepség rendezőit - Dolnik Erzsébetet és Csáky Pált - utóbb a helyi rendőrség zaklatta. Április 25-én a Magyar Nemzetben megjelent Bura István léval munkás levele. "Tiltakozom az ellen, hogy véleményemnek szabad nyilvánításáért bárkit is felelősségre vonjanak vagy egyéb módon zaklassanak" - írta egyebek között.

A választmány az április 20-án tartott első ülésén kinevezte a Csehszlovákiai Magyar Kultúráért Alapítvány kuratóriumát. (Az azóta eltelt változásokat figyelembe véve a kuratórium el-

VALLOMÁSOK, LEVELEK, VISSZAEMLEKEZÉSEK

Lessen már több mint egy esztendeje gyűjtögetjük sorstársainknak, földjainknak a leveleit, hangszalagon vagy videón rögzített, hol a múltat idéző, hol a jövő feladataira figyelmeztető szavait és gondolatait. Ami közös bennük, az a szülőföld iránt érzett nosztalgia, föld és lélek eltérhetetlen köteléke. Sokunkban az egyformán végigszenvedett kálváriás történelmi út. Másokban az otthon maradtak iránt érzett aggodalom, néhányunkban - s mi sem vagyunk kevesen - a szülőknek vagy a még távolabbi ősöknek az emléke. Azoké, akik a felvidéki városok és falvak öreg temetőiben pihennek.

Egyelőre be kell érünk a *Felvidéki Hírlevő* szűkös terjedelmével. Ez a körülmény azonban nem gátolhat bennünket ama szándékunkban, hogy számról számra ne közöljünk legalább részleteket a legfontosabbnak látszó - közérdekű - levelekből és vallomásokból.

1948. október 24.

Szabó Andor

Szülőföldem a Mátyusföld, szűkebb hazám Alsószell, ez az évszázadok óta szüntiszta magyar település. Szorgalmas és barátságos lakói nemcsak a környék, hanem a távolabbi vidékek megbecsülését is kivívták maguknak.

A "győztes" csehszlovákok a második világháború vége előtt,

1945. április 5-én meghirdették a hírhedt kassai kormányprogramot, s ez aztán hosszú időre megpecsételte nemcsak szülőfalunak, Alsószellnek, hanem az egész - Szlovákiához csatolt - mintegy háromnegyed milliós magyarságnak a sorsát.

Megkezdődött az ezer éve azon a földön helyben élő magyarság kollektív "büntetése". Vegyonelkobzásokkal gyötörték, megalázták, majd népünk legjavát deportálták, népbíróságok elé hurcolták. Rádadásul a porba sújtott Magyarországra rákényszerítették a lakosságcsere-egyezményt és - úgy mond - ennek "érdekében" hazai svábaink kitelepítését.

Életem egyik legszomorúbb emlékeként 1947 tavaszán Alsószellből is megkezdődött a kitelepítés. Az utolsó perccig minden ember abban reménykedett, hogy a nagy múltú demokráciával di-

csekvő Csehszlovákia végül mégsem teszi meg ezt a lépést.

Megtettem!
Falum népe csak akkor ocsúdott fel kába reménykedéséből, amikor a posta kinek-kinek kézbesítette a "výmer"-t, a hivatalos szervek áttelepítési határozatát, majd a kijelölt magyar portákon megjelentek a magyar MOGÚRT 5-6 tonnás tehergépkocsijai, hogy a galántai vagy a végselleyi vasútállomásokon megkezdjék a bevonozást. A világ nem segített rajtunk, holott nyilvánvaló volt, hogy antidemokratikus és népellenes intézkedésről van szó.

Mindaz, ami 1947-ben a szemünk előtt játszódott le a mátyusföldi falvakban és Dél-Szlovákiában, örökké emlékezetes marad mindannyiunk számára. Szülőket a gyermekeiktől, testvért a testvéreiktől, a rokonságtól és jóbarátaiktól szakították el irgalmatlanul.

Szüleim csak 1948 őszén, amikor már joggal gondolhattuk, hogy a kitelepítések megszűnnek, kapták kézhez a "výmer"-t. Világossá vált: 1948. október 24-én indulunk kell Magyarországra, de ha az édesapám "reszlovakizál" (ezt a Szabó névvel is minden további nélkül elfogadták volna), akkor maradhatunk. Nem maradunk.

Bennünket a galántai vasútállomáson raktak fel a vagonokba - több száz falumbéli rokonnak és jóbarátnak a segítségével, majd az utolsó "Isten veletek!" köszöntéssel. A szerelvény elindult Magyarországra felé. Vonatunkat elől és hátul egy-egy Truman-gőzmozdony indította. Szerelvényünk október 25-én - a déli órákban - lassan, lomha mozgással érkezett meg az újpesti elosztóállomásra. Most is a fülemben cseng a megafonból az ismert magyar nóta: "Hazudik a muzsikaszó, bolondság az élet..." Majd utána az, hogy: "Itt hagyom a falutokat nemsokára..."

Amikor a szerelvény megállt a peronok előtt, magyar fogadóbizottság köszöntött bennünket.

Ott dőlt el, hogy ki hova kerül, az ország melyik részében fog letelepedni. Ezek szörnyű percek voltak... Velünk azt közölték, hogy a család számára a Baranya megyei Villány vasútállomása lesz a végcél. Ott újabb kálvária kezdődött: az 1946-ban és 47-ben elüldözött svábok otthonait ugyanis már elfoglalták részint az anyaországi telepesek, részint az 1947 és 48 tavaszán odaérkezett felvidéki magyarok.

A magyar kormánybiztos villányi megbízottjának segítségével - egy heti keresgélés után (addig a vagonokban éltünk) - egy nagyon kedves közösgében, Vokányban leltünk új otthonra. Tragédiánk ezzel nem ért véget, hiszen 1948 ősze a Rákosi-korszak kezdete volt. Peraze, ez már az egész országnak, főképp az áttelepített felvidéki magyarok egy jókora részének újabb szomorú megpróbáltatásával járt.

SZABÓ ANDOR

VISSZAÚT

Tavaly hangzott el a rádióban az a dokumentumműsorom, amely a fenti címet viselte. E műsorban olyan magyarországi németeket szólaltattam meg, akiket a háború után kitelepítésre ítélték, de akik nem törődtek bele ebbe a méltánytalanságba, és visszaözöttek szülőfalujukba. A műsor végén megszólalt egy Csehszlovákiából áttelepített magyar asszony - *Kovács Gyuláné*, leánynevén Paluska Erzsébet -, és elmondta, miként élte át azt a kínos helyzetet, amikor ők, a szülőföldjükről elüldözöttek akaratlanul is részesei lettek más üldözöttek megszorításának. Ennek az asszonynak a visszaemlékezését ajánlom olvasóink figyelmébe:

"Késő éjszaka ért be velünk a vonat Bajára, hajnalban jöttek a teherautók, és hoztak minket Császárútlósra. A Kecel utca 262. számú házat kaptuk meg.

Sötét estére értünk ide, és a kapuban várt minket két olyan ember, akiket korábban telepítettek ide, azok bátorítottak, hogy nem kell félni, nem bánt itt minket senki, majd meglátjuk, hogy jó helyünk lesz. De azért mi mégis féltünk. Mindannyian egy helyiségben aludtunk a földön, szalmazsákokon, és ami kapa, fejse, ilyesmi akadt, azt odakészítettük az ajtóhoz, hátha mégis megtámadna bennünket valaki. De bizony úgy elaludtunk, mint a tej, világos reggel volt, mire felébredtünk. Amikor én kimentem az udvarra, édesapám már kint volt, és láttam, hogy a kert felől egy alacsony ember jön előre. Édesapám meg csak állt, megvárta. Az ember bemutatkozott, hogy ő a házigazda, Józsi bácsi. Aztán sírva fakadt, a ház falának borult és úgy zokogott. Hogy nekik el kellett volna innen menni, de nem mentek el, remélték, hogy itt maradhatnak. És kérte édesapámat, hogy próbáljanak megegyezni, elég nagy ez a ház, és ők csak ketten vannak, mert a fia elesett a háborúban, idős feleségével hadd maradjanak itt. Édesapám hirtelenjében nem tudta, mit is válaszoljon, annyira szegyelette, hogy itt van ez az ember, akinek a házába őt betették, mikor neki is volt szép háza, amit saját kezűleg épített, és most más embert meg kell neki szomorítania. Végére mi bepakoltunk az első két helyiségbe, egy helyiséget meg önekk hagytunk. Egy-két éjszaka ott is aludtunk, de érezték ők, hogy így ez nem jó, mert kigyerek is volt nálunk, a másikat meg akkor vártuk, a nővérem várandós volt. Akkor a Viktor néni azt mondta, hogy ők elmennek a testvérehez, valahol kint laknak tanyán, de hogy amikor bejönnek a faluba, akkor hadd jöhessenek oda, tartsunk főt nekik legalább egy ágyat. Mi engedtük is, mert nem volt köztünk semmi ellenségeskedés, nekünk legalább olyan rossz volt, mint nekik. Aztán el is költöztek, úgyhogy mihozzánk csak néha-néha látogattak be. Ké-

nőke Zöld Ferenc, titkárságveze-
tője B. Kiss Tamás, további tag-
jai: Csik Ibolya, Kiss Gy. Csaba,
Molnár Imre, Vásárhelyi Judit.
cím: 1828., Bp. Dimitrov tér 8.)

Áprilisban a *Panoráma Vári*
Attila vezette forgatócsoportja
elsőször tárta fel őszintén a cseh-
szlovákiai magyarság helyzetét,
ezt követte Sugár Andrásnak
Alexander Dubčekkel készített
interjúja. Ezek ellen csehszlovák
hivatalos szervek tiltakoztak, s
az ő intenciók alapján számos
személy és szervezet "olvasói le-
velek"-ben utasította vissza a
"befüggőbe való bea-
vatkozást". (Az "olvasói levelek"
az *Új Szóban* jelentek meg.)
A hónap végén a Sarlós asztal-
társaság hagyományos hely-
lyén, az Angellika eszpresszó-
ban, a Batthyány téren, megala-
ptottuk a *Felvidéki Asztalt*.

Szövetségünk nevében Käfer
István, Kun Ferenc és Czenhe
Miklós megbeszélést folytatott a
*Magyarországi Szlovákok Szö-
vetségének* titkárával, Alt Gyula-
lával.

Dobossy László április 29-én
a Magyar Nemzetben megjelent
Zavaró hiány című cikkében a
Panorámát ért támadások igazi
hátterét vizsgálja meg.

A pozsonyi József Attila Ifju-
sági Klub (JAİK) ünnepi megem-
lékezést tartott negyedszázados
fennállása alkalmából.

Május 2-án Matthaldeusz Kon-
rád cikke a *Szabad Földben* "Rá-
kóczi Szövetség: a Felvidék ha-
gyományait őrző" címmel. 4-én
találkoztunk a *csehszlovák nagy-
követség* képviselőivel. Szövet-
ségünk részéről Jeszenszky Gé-
za, Käfer István, Kun Ferenc,
Szabó Andor és Czenhe Miklós
vett részt a találkozón. A követ-
ség képviselői rámutattak, hogy

a prágai kormány rossz néven
veszi a csehszlovák ellenzék
íránt megnövekedett ma-
gyarországi érdeklődést, s
visszaautasítja azt, hogy a cseh-
szlovák nemzetiségi politika - a
romániaihoz hasonlóan - elnyo-
mó volna. Nekünk ellenben az
volt a véleményünk, hogy a vltás
kérdéseket nyíltan kell megtár-
gálni, s hogy elengedhetetlen a
kisebbségek egyéni és kollektív
jogainak védelme.

Május 5-én az *Élet és Iroda-*
lomban Käfer István számolt be
nagy cikkben Szövetségünk
megalakulásáról és céljairól.

Május 6-a és 9-e között ren-
dezte meg a nyitrai Juhász Gyula
Ifjúsági Klub (JUGYIK) a *X. zo-
boralji* (gymesi) művelődési tá-
borát. A rendezés által ki-
foglalt előadók a mondani-
valójukat hozzászólásként adták
elő. 7-én és 8-án a *kassai* Ma-
gyar Tannyelvű Középiskola "X"
Iparista Kis Színpad előadta
Sütő András "Kalandozások Ithaj-
csuhajdiában" című darabját
Halzl József szervezésében. Az
előadást a Magyar Televízió föl-
vette és sugározta.

Májusban nyílt meg négy fiatal
csehszlovákiai festő, Mester Pé-
ter, Németh Ilona, Karol Pichler
és Rónai Péter kiállítása, a
Tölgyfa Galériában. A katalógust
szerkesztette és a kiállítást ren-
dezte Szabó Lilla. E hónap ele-
jén Szövetségünk látja vendégül
a *lévai Csemadok* ötven fős cso-
portját, Kun Ferenc szerve-
zésében.

A Csehszlovák Kultúra Ház-
ban került sor 17-én a magyar és
szlovák irodalmárok "caucsalál-
kozójá"-ra. Ezen szlovák részről
Rudolf Chmel, a Slovenské Poh-
ľady főszerkesztője, Vladimír Mi-
nác, a Slovenská Matica elnöke,

Lubomír Feldek költő és Alexan-
der Kormo magyarországi szlo-
vák költő, magyar részről Cseres
Tibor, az Írószövetség elnöke,
Spiró György, Käfer István és
Tóth László volt jelen.

Az Amicus Körrel közös ren-
dezésben 18-án Magyar Cseh-
szlovákia-politikacímű tartott
tájékoztatót Vezér Zoltán, az
MSZMP KB Külügyi Osztályának
és Boros Ferenc, a Külügy-
minisztériumnak a csehszlovák
szakértője.

A Magyar Televízió 19-én be-
mutatta *Dobos László* cseh-
szlovákiai magyar íróról készült
riportfilmjét.

Losoncon 20-án megnyílt a
Dúdor István szlovákiai festő
műveit bemutató kiállítás, Far-
kas Vera művészettörténész ren-
dezésében.

A Kossuth Rádió 168 óra című
adásában elhangzik Varga
Györgynek a héten kiszabadult
Václav Havellal készített in-
terjúja.

A Széchenyi Társasággal köz-
ös rendezvényünkön 22-én
Kostya Sándor, a kassai szü-
letésű, Kanadában élő történész
tartott előadást a magyar-szlo-
vák kapcsolatokról.

Fúr Lajos vezetésével 23-án
megalakult az MDF nemzeti és
kisebbségi csoportja. Szövet-
ségünket Vigh Károly, Balázs
György, Czenhe Miklós és Ress
Imre képviselte.

"Hát így élünk. Az idő hall-
gatása" címmel rendezett es-
tűnkön *Gecse Jolán* előadómű-
vész csehszlovákiai magyar kö-
ltők verseit szavalta. A műsort
Tóth László szerkesztette. *Dr.
Hites László*, a Cseh-Szlovákiai
Magyarok Nemzeti Bizottmányá-
nak (USA) képviselőjét 29-én
üdvözölhettük körünkben. *Janica*

Kálmán 30-án tartotta első bu-
dapesti előadását, *A hontalan-
ság évei* című művének ma-
gyarországi megjelenése al-
kalmából.

Június 6-án *Václav Havel-est*
volt a Kossuth Klubban, Varga
György vezetésével.

Nagy Imréné és mártírtársai-
nak a temetése alkalmából Kun
Ferenc a Rákóczi Szövetség
nevében és Balassa Zoltán a
kassai magyarok nevében helye-
zett el koszorút Maléter Pál sír-
ján. A volt honvédelmi miniszter
Eperjessen született, s családja
sírhelye Kassán van.

Szövetségünk kisebbségi
egyházi munkacsoportja és a
Protestáns Közmuvelődési Egy-
let 19-én a felvidéki magyarság
egyházi életéről tartott megbe-
szélést. A református egyházat
Kun Ferenc és Nagy Zoltán, a
katolikus Molnár Imre, az evan-
gélizmus Koren Emil mutatta be.
24-én a Gorkij Könyvtárban ta-
rotta alakuló ülését a *Kárpátaljai
Kör*. (Elnöke Benda Kálmán,
szervezői S. Benedek András és
Balla Gyula.)

Június 30-a és július 8-a köz-
ött *Kárpátaljai* honismereti ke-
rékpártúrát rendezünk harminc-
nyegen fiatal részvételével. A
túra vezetői Balázs György és Si-
món András.

Szövetségünk 13-án részt vett
a Magyarországi Szlovákok De-
mokratikus Szövetsége és az
MDF kisebbségi csoportja között
tartott megbeszélésen. Ezen
számtalvó nézeteltérések mu-
tattak a hazai szlovák nemze-
tiség asszimilációjának okaira
vonatkozó kérdésekben. Július
17-én *Szlovák szívvel szólva*
címmel megjelent a Magyar
Nemzetben öt magyarországi ér-
telmisségek a levele nemzetisé-

gük - úgymond - válságos hely-
zetéről.

A választmányunk 18-án tar-
tott ülésének volt vendége a
Cseh-Szlovákiai Magyarok Nem-
zeti Bizottmányának két képviselő-
je, Mailath István (Brazília) és
Szent-Ivány Gábor (USA).

Július 20-án az első között
jelent meg Szövetségünk nyilatko-
zata, amelyben elítéltük az
1968-as csehszlovákiai katonai
intervenciót.

Július 21-e és 30-a között ke-
rült sor a tizenötödik felvidéki
honismereti kerékpártúrára.
Helyszíne Gömör megye, veze-
tője Mihály Molnár László volt.
Ezen Szövetségünket Balázs
György, Simén András, Czenhe
Miklós, Pánzes Éva és Zeitek Ist-
ván képviselte.

A Magyar Nemzetben 25-én
megjelent *Dobossy László* cikke:
Például a Rákóczi Szövetség
címmel.

Augusztusban a Rimaszom-
bati Tompa Mihály Klub
ünnepélyesen megkoszorúzta
Szombathy Viktor sírját a Farkas-
réti temetőben. Jelen voltak.

Választmányunk vendégként
22-én *Hites Kristóf*, a Cseh-Szlo-
vákiai Magyarok Nemzeti Bizott-
mányának elnöke (USA) tartott
beszámolót.

Erekekújvárott 30-án felavatták
Kassák Lajos szobrát, Borsos
Miklós alkotását. A szervező-
munkát nagy részben *Luzsica*
Lajos választmányi tagunk vállal-
ta magára.

A hónap folyamán Prágában
magyar-cseh párbeszéd indult
meg Kiss Gy. Csaba (MDF) és
Bohumil Dolezal (Demokratikus
Kezdeményezés) vezetésével.
Ezen Szarka László is jelen volt.
(Folytatása a következő szá-
mban.)
Czenhe Miklós

sőbb meg velünk szemben eladó
lett egy kis ház, azt ő megvették
és odaköltöztek, ott éltek egész
a halálukig. Mindvégig jó vi-
szonyban voltunk, de azért ez a
helyzet örökösen emlékeztetett
minket a bánatunkra és arra,
hogy mennyire ragaszkodik egy
ember ahhoz, amit saját maga
épfelt föl, maga verejtékezett
érte. Mert édesapám azt monda-
ta, hogy ő nem tudott reggel úgy
felkelni és az udvarra kimenni,
hogy a Józsi bácsi ne állt volna
a házat.

MARÁZ LÁSZLÓ

Érdekvédelmet is...

(...) fontos ügynek tartom a
felvidéki magyar és szlovák kul-
túra ápolásának segítését, de
ezen a nemes célon szerettem
már túllépett az idő... Meggyőző-
déseim, hogy a Szövetségnek
nem szabad pusztna a felvidéki
magyarság és a Felvidékről el-
szakadt magyarok kultúrájának
és hagyományainak ápolására
szorítkoznia, hanem azok érde-
keinek képviseletét kellene ma-
gára vállalnia. A Magyarországra
szakadt felvidékiek nagy többsé-
ge paraszti életformából került
el szülőföldjéről, s nemcsak a
szívét, hanem sok mindenét (há-
zát, földjét - hogy mást ne emlí-
tsek) hagyta vissza - sok-sok
esetben ebek harmincadjára. Őn
is láthatta szülőfalujában, Alsó-
szelén az omladozó, elhagyott
házakat, gyomosodó portákat.

Felhozok néhány esetet csak
a saját ügyeim közül:

- A csehszlovák törvény értel-
mében - mint magyar állampolgár
- nem örökölhettem nagyapa-
m és apám odaát kamocsai
és gútai termőföldjeit, réjtjeit és
legelőit. Ebben nem vagyok
egyedül.

- Ház- és belsőkert-örökség
ellenértékének átutalását a
csehszlovák szervek hosszú-
hosszú ideje húzzák-halogatják.

Ebben sem vagyok egyedül.

A tótsói Soóky-kúria a ČSKP
helyi szervezetének kezelésé-
ben (Agitačné stredisko) olyan
mértékben ment külsőleg és bel-
sőleg tönkre, hogy az már a falu
szégyene. A felső-atrakli újabb
Soóky-kúria is ennek a sorába
jut. Ezek érzelmi kötődések,
mert már réges-régen mások
voltak a tulajdonosai. S hány ma-
gyar múlt épület omladozik Fel-
vidék-szerte?

... Meggyőződéseim, hogy a
Szövetségnek a különféle érde-
kek képviseletében is föl kellett
volna (föi kellene) lépnie, akár
még pártszerveződés útján is...

Dr. Soóky Dezső

Dessewffy Arisztid sírjánál,
Margonyán, 1988. október 6-án
Kőteles László, a Szepsi Csom-
bor Márton Klub vezetője és a
levél írója, Mihály Molnár László

évig hiába kérvényeztem, tanítói
állást nem kaphattam. Így lettem
népművelő. A Bodrogköz és Ung
magyar falval tartoztak hoz-
zám... Munkám mellett néprajzi
anyagot is gyűjtöttem (az Új Min-
denes Gyűjtemény 3. kötetében
a fejkéről írott dolgozatom meg
is jelent)... 1987-ben Szepelbe
költöztünk, s ott - annyi hiábava-
ló kérelmezés után - végre tanári
álláshoz jutottam. A tavalyi no-
vemberi események után meg-
választottak az itteni magyar ál-
talános iskola és gimnázium
igazgatójának.

Mihály Molnár László
(Szepsi)

*Rákóczi fejedelem szlovák "saj-
tótíró"*. A Magyar Nemzet cik-
kírója (sárvári) ezt a címet adta
ama beszámolójának, amelyben
Käfer István március 29-i előadá-
sát ismerte. *Käfer István*, aki
tántoríthatatlan következetessé-
ggel vallja a magyar és a szlovák
nép egymásra találásának fonto-
ságát, ezúttal a Csehszlovák Kul-
turális és Tájékoztató Központ

szűfőiség megtelt színháztermé-
ben - visszanézve a közös gyöke-
rű történelmi hagyományokhoz -
egy saját irodalomtörténeti értékű
fölfedezésével bizonyította igazát.
Egy napló alakú följegyzések so-
rát tartalmazó kalendáriumot mu-
tattott be hallgatóságának. Ennek
oldalain Daniel Krman püspök
1720-ig jegyezte fel az egykorú
eseményeket. Közben arról is em-
lített tesz, hogy Rákóczi fejede-
lem utasítására - mai szóhaszná-
lattal élve - szlovák nyelven ő fo-
galmazta meg a forradalom pro-
gramját. Krman tehát mintegy Rá-
kóczi "sajtótíró"-ként tájékoz-
tatta a kuruc szabadságharcban
részt vevő szlovákságot. Käfer

Üzenet Kelet-Közép-Európa népeihez

*A Magyarok Világszövetsége
megrendezte a Magyarországgal
szomszédos országokban élő ma-
gyar szervezetek és egyesületek
első tanácskozását. Egy nagyobb
család tagjai és képviselői gyűltek
egybe, hogy szót adjanak egy-
másnak tapasztalataikról és törek-
véseikről, és hitet tegyenek arról a
szolidaritásról, amely összefogja
őket az időben és a lélekekben. En-
nek a szolidaritásnak a közös
anyanyelv és etnikum, a közös tör-
ténelem és kultúra a forrása. Er-
kölciségét az egymásért viselt
történelmi felelősség szabja meg.*

Mindazonáltal meggyőződé-
sünk, hogy nemcsak a magyar
nemzetnek, hanem a kelet-közép-
európai népek egymásra szoruló
nagyobb közösségének is tagjai
vagyunk. Ezt a közösséget a törté-
nelem hozta létre, s a történelem
tanúsága szerint ez a közösség
csak akkor emelkedhet föl, ha nem
osztják meg belső viszállyal. Más-
különben valamelyik nagyhatalom
csatlósává süllyed vagy éppen
belső közelmekben őrli fel erejét.

Most, hogy a régió népei megint
a saját útjukon indulhatnak el, és
most, hogy a térség minden népe
úgy akarja, hogy ez az út Európá-
hoz vezessen el, kölcsönös meg-
értésre és összefogásra van szük-
ség. Ez az összefogás azonban
csak akkor jöhet létre, ha a szom-
széd országokban élő magyar mil-

előadásából azt is megtudtuk,
hogy Krman 1707 márciusában,
Rákóczi zászlóinak fölmentelése-
kor, beszédet mondott Zsolna fő-
terén. E beszéd egyetlen, hiteles,
eredeti szövegének fölfedezése
Käfer kutatói munkájának egyik
legfőbb eredménye.

A tudomány "száraz" adatait
nemcsak színesítette, hanem -
mondhatni - bizonyította is az es-
ten fellépő *Szvorák Katalinnak*
magyar, szlovák és morva nyelven
előadott, közös dallamvilágú népdal-
műsora.

Az eset az Amicus Kör, a Rá-
kóczi Szövetség és a Csehszlovák
Kulturális és Tájékoztató Központ
rendezte. (S.E.)

*...ők otthon lehetnek szülőföldjükön
és az összmagyarság belső életét
nem akadályozzák tiltások és kor-
látozó intézkedések. A magyar
nemzeti kisebbségek helyzetét
meghatározó szemlélet és politika
revíziójára van szükség. Arra,
hogy a határok ne válasszák el a
hazait, az erdélyi, a szlovákiai, a
kárpátaljai, a jugoszláviai és a bur-
genlandi magyarságot egymástól,
s hogy a világ bármely részén élő
magyarok mindig szabad össze-
kötetésben legyenek. Arra, hogy
a magyar népcsoportok - a Helsin-
ki Záróokmány rendelkezéseinek
megfelelően - a teljes jogegyenlő-
ség, az egyéni és közösségi jogok
és a fennmaradásukat és fejlődő-
süket megápoló politikai és kul-
turális intézmények birtokában él-
hessék életüket. A magyar kor-
mannyal és a hazai politikai erők-
kel egyetértésben ezt kívánjuk a
magyarországi nemzeti kisebbsé-
gek számára is.*

*Mi, Kelet-Közép-Európa népei,
csak együtt üjíthatjuk meg az eu-
rópai civilizációban és az európai
népek közösségében elfoglalt hely-
lyünket. Annak, hogy a magyarság
valóban barátainak érezze és tud-
ja a régió más népeit, annak a
magyar kisebbségek jogbiztonsá-
ga és felelőssége a feltétele.*
1990. március 8.

MAGYAROK VILÁGSZÖVETSÉGE

A szlovákiai magyar nemzetiség iskolaügye

Ahhoz, hogy megítélhessük a szlovákiai magyar iskolaügy helyzetét, elkerülhetetlenül legalább futólag át kell tekintenünk az elmúlt negyven év eseményeit.

A teljes jogfosztottság évei után 1949-50-ben indult meg az 1945-ben megszüntetett magyar iskolák újraszervezése - mind a tanerők, mind az iskolaépületek és a felszerelés dolgában sok-sok nehézséggel. Ismeretes, hogy a lakosságcsere keretében, de azon kívül is a magyar értelmiség s különösen a pedagógusok zömének távoznia kellett Csehszlovákiából. Iskoláink tehát sok képesítés nélküli vagy csak rövid tanfolyamokat végzett tanítóval, tanárral indultak, ami a színvonal rovására ment. A mennyiségi fejlődés azonban számottevő volt, s ez körülbelül 1968-ig tartott.

A Dubček nevéhez fűződő demokratizálási kísérlet bukását követő időszak a magyar iskolaügy fokozatos visszafejlesztésének időszaka volt:

- magyar iskolákat, illetőleg közös iskolákban magyar osztályokat szüntettek meg, többnyire önkényes döntéssel, a magyar tanulók nem elegendő számára hivatkozva;

- az úgynevezett körzetesítéssel számos magyar, illetőleg ma-

gyar többségű községben megszüntették a magyar iskolát;

- az 1978-ra tervezett iskolareformmal a magyar tanítási nyelvet igen nagy mértékben korlátozni kívánták, s ezért már a hetvenes évek elején megkezdték a magyar tanárképzés leépítését a Nyitrai Pedagógiai Fakultáson.

A hetvenes évek így a magyar iskolahálózat még elvárható fejlődése helyett visszafejlődést hoztak. A nyolcvanas évek derekán kialakult helyzetet Juraj Zvara 1985-ben magyar nyelven megjelent könyve ("Nemzet, nemzetiesség, nemzeti tudat", Madách Kiadó) alapján ismertetjük röviden.

A középiszkolák tárgyalását zárva Zvara megállapítja: "a magyar nemzetiségű fiataloknak kb. 25 %-a tanul szlovák iskolákban". További adatok: "a kb. 66 000 magyar nemzetiségű alapiskolai tanuló közül 16 000 tanul szlovák tannyelvű iskolákban, a több mint 7000 szakközépiskolai tanuló közül kb. 2500 látogat szlovák tannyelvű iskolát, a több mint 13 ezer ipari tanuló közül pedig kb. 8500 jár szlovák tannyelvű iskolába". Azaz, a felsorolt iskolatípusok esetében az összes magyar tanulóknak körülbelül 24,7 (alapiskolák), 35,7 (szakközépiskolák), illetőleg 65,4 (ipari tanintézetek)

A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma.
(SZÉCHENYI ISTVÁN)

százaléka nem az anyanyelvén tanul: szlovák iskolába jár.

Zvara adatai nyilván a hivatalos tájékoztatáson alapulnak, s így alighanem jó megközelítéssel a való helyzetet tükrözik. Ahol mégsem (például a szülők nemzetiségének megállapításában elkövetett hiba miatt), ott a megadott adatok valószínűleg egy kissé még nagyobbak. Mindenesetre: a 25-65 százalékok rossz képet festenek arról, hogy miképp érvényesül Csehszlovákiában Komenský pedagógiájának fontos alapelve, amely szerint minden embernek anyanyelvén kell tanulnia.

Zvara az utóbbi megállapítás közvetlen okait is helyesen látja: "A magyar nemzetiségű tanulók elsősorban magyar vagy kombinált tannyelvű (magyar és szlovák osztályok) középiszkolákba jelentkeznek felvételre, ezeknek befogadóképessége azonban nem egészen fedezi az igényeket". (...) "Növekszik azonban az olyan tanulók száma is, akik szlovák nyelvű iskolákba kérik felvételüket." Ez

utóbbi megjegyzéshez hozzátehetjük: mást azonban nem is tehetnek, hiszen a magyar iskolák és osztályok befogadóképessége nem elegendő, márpedig valahol nekik is tanulni kell. A megoldás tehát: növelni kell a magyar iskolai osztálytermek és padok számát, s a magyar tannyelvű oktatás nélkül marad magyar vagy vegyes lakosságú településeken magyar tannyelvű iskolákat, osztályokat kell szervezni, az eddiginél sokkal méltányosabban megállapított minimumlétszámok alapján. Ennek során ügyelni kell arra, hogy a szorosabb értelemben vett alap- és középfokú iskolák ügye ne szorítsa háttérbe a magyar óvodáknak és a már említett magyar szakmunkásképzésnek az ügyét: ezeken a területeken különösen rossz a helyzet.

Az odaítélt magyar iskolaügynek egy másik súlyos gondja, hogy megoldatlan a pedagógus-utánpótlás problémája. A nyitrai magyar tagozat említett visszafejlesztése nagyon nehéz helyzetbe hozta, hozza a magyar iskolákat. Ezért a nyitrai szlovák pedagógiai kar mellé sürgősen egy magyar tanítási nyelvű pedagógiai fakultást kell szervezni, mondjuk a Nyitrai létesítendő Cirill-Metód Egyetem egyik karaként, s felhasználva a Komáromban rendelkezésre álló épületeket. Az erre vonatkozó tárgyalások állítólag folyamatban vannak. (Ha az európai normákat nézzük, ez az egy fakultás még nagyon is mértéktartó kívánság.

Például a finnországi svéd nemzetiségnek - ez létszámában kerek fele a szlovákiai magyarságnak - egy teljes egyeteme és két főiskolája van, svéd tanítási nyelven, a helsinki egyetemen huszont tanszéken svédül tanítanak, s két nyelvű a műszaki egyetem is.)

Posztívumként említhetjük, hogy megindult a magyar iskolák minőségi fejlődése. A színvonal emelkedést tanúsítják a különféle tantárgyakból rendezett járási, kerületi és országos versenyek résztvevőinek száma és eredményei (két éve az országos fizikai olimpiát egy komáromi gimnáziumi diáknyerterte, s ő a csehszlovák olimpiát csapatnak is tagja volt). Ilyen méremórtására első sorban a középiszkolákban van mód, de ezek sikereit nyilvánvalóan a javuló alapiskolai tanítás alapozza meg. Ez az út vezethet igazán a Széchenyi kívánta tudományos emberfő számának növelése felé, nemcsak a magyar népcsoport, hanem az egész ország, sőt az egész földrajzi régió javára.

A Csehszlovákiában (Cseh és Szlovák Köztársaságban) is megindult demokratizálódás óta derűlátók kívánunk lenni. Csehek, szlovákok és magyarok együtt akarjuk építeni azt az Európát, amelynek demokratikus normáit tiszteljük, elfogadjuk és - más út nem lévén Európába - alkalmazni is fogjuk.

MEGYERI TAMÁS

Ki-ki anyanyelvén dicsérhesse az Urat

Zsére (Žirany) Nyitratól (Nitra) északra, a Zobor-vidéken, más néven a Zoboralján terül el. Magyar község ("a hivatalos adatok szerint 80,1, az igazabb adatok szerint 92 százalékban magyar hívek lakják"). A község 1939-ben új templomot épített a régi - kisebb és szűkebb - templom helyére. Főszentelésének 50. évfordulója alkalmából ünnepi misére készültek benne. A zsérei pap kütönbben halgan, egy kissé hadarva beszél a délelőtti misében. Egy-egy hosszabb szónak többször is nekiindul, a felvidékiekre jellemző nyílt "á"-s kiejtése erőteljesebb. Egy-egy bonyolultabb kifejezésnél bizony akadozik a nyelve. A zsérei pap - sorrendben immár a harmadik - ugyanis szlovák anyanyelvű.

Az eddigi két szlovák pap a helybeliek szerint megszerette Zsérét, s mindketten kitűnően megtanultak magyarul. Egyikük le is telepedett Zsérén, ma is ott él szlovák szakácsnőjével. Ez annak idején - úgymond - hosszas unszolásra rávette, hogy a vasárnap reggeli mise szlovák nyelvű legyen. A vasárnap reggeli mise azóta is szlovák, de a zséreiek így is eljárnak rá, hiszen a vasárnapi misére addig is eljárak, csak most szlovákul kell hallgatniuk az ígét és énekelniük az egyházi énekeket.

A mostani zsérei pap - noha megígérte: két éven belül úgy megtanul magyarul, hogy észre sem fogják venni, nem zsérei születésű - mind a mai napig nem tanulta meg gyülekezete nyelvét, szlovákul megirt beszédét a faluban valaki magyarra fordítja, s ő azt olvassa fel a templomban jó-rossz magyarsággal. ő tanítja a gyerekeket is hittanra - szlovákul.

Az ünnepi misét - a templom főszentelésének 50. évfordulója tiszteletére celebrálandó misét - szintén szlovák nyelven akarta megtartani Anton Martinik, a zsérei pap. A zséreiek kérésének, hozasson vendégpapot, van a Felvidéken néhány, még a nyitrai járásban is (bár számuk fogy, utánpótlásuk akadozik, a magyar kispapokat mégis előszeretettel irányítják szlovák községekbe, s a magyarok közé szlovákokat küldenek), úgy látszott, nem akar eleget tenni, s tartotta magát ahhoz, hogy az ünnepi mise nyelve a szlovák lesz.

Nem vette át a mintegy húsz aláírással hitelesített tiltakozó levelet sem, amely egyebek között a II. vatikáni zsinatra hivatkozott, ahol is először mondatott ki, hogy az istentiszteleteket a hívek nyelvén kell tartani: "Az első Pünkösöd legnagyobb csodája épp a nyelvek csodája volt, hogy minden ember a saját nyelvén hallotta Péter szájából az evangéliumot. Ha az Istennek ez akkor, az Egyház keletkezésekor, így tetszett, és éppen ez volt az első, a lényegre tapintó, nem hisszük, hogy ma ez már másképpen volna. Vagy más az ISTEN (az Atya, a Fiú, a Szentlélek)? Szerintünk az Isten mindörökké egy és ugyanaz, a különbözőségek és fogyatékoságok azok között vannak, akiknek ezt az Isten be kellene fogadniuk és továbbadniuk."

Vajon ez az át nem vett tiltakozás tette meg a hatását? Vagy az a néhány névtelen levél, amely szintén a magyar nyelvű misézésre szólította fel Anton Martiniket? Avagy talán a nyitrai

egyházi előljáróság intette bölcsebb megfontolásra a zsérei papot? Tény: 1989. november 19-én Zsérén, a templom főszentelésének 50. évfordulóján Urbán András lédeci pap magyar nyelven, Janega nyitrai püspöki adminisztrátor szlovák nyelven mondott misét. Az egész ünnepi szertartást Anton Martinik szlovákul végezte.

Mi lenne hasonló helyzetekben a helyes megoldás? Nyilvánvalóan az, ha Zsérén meg a többi odaítélt magyar gyülekezetben föl sem vetődhetne ilyen kérdés (ha tehát magyar gyülekezetekben magyar papok szolgálnák az Urat), s ha például Magyarországon, mondjuk Pilisszentlászlón, a szlovák gyülekezetben szlovák pap szólna szlovákul a híveihez (mert hogy a mostani magyar...).

A két szomszédos állam, két szomszédos nép és kormányaik között kötetendő ésszerű megállapodások során az ilyen és hasonló - mindkét nemzet kisebbsége számára fájó - kérdéseket kellene végre már rendezni. Hinni azt, hogy a csehszlovákiai magyar közösségek magyar istentiszteletei, miséi, iskolái és kulturális eseményei nem a szlovákok ellen irányulnak, s nem a magyarok ellen a magyarországi szlovákok hasonló törekvései sem!

BALÁZS GYÖRGY

Balázs György írásához csatlakozva, ha vázlatosan is mindenképpen érdemes áttekintnünk a felvidéki egyházak életének magyar vonatkozású adatait.

Előre kell bocsátanunk, hogy a csehszlovákiai magyarság felekezeti megszólításáról nincsenek pontos adataink. Éppen ezért minden becslésben figyelembe kell vennünk a második világháború előtti népszámlálások eredményeit.

A csehszlovákiai (felvidéki) magyar hívőknek mintegy

kétharmada a római katolikus egyházhoz, egyharmada pedig a református egyházhoz tartozik. Az ország keleti részében néhány faluban találunk még magyar görögkatolikusokat, továbbá evangélikusokat és néhány kisebb felekezethez tartozó magyar híveket.

A magyar anyanyelvű katolikusok száma négy-öt-százezerre tehető. (Magyar egyházmegyénk, magyar püspökünk 1945 óta nincs.) Az egyházközségek a nagyszombati, a nyitrai, a besztercebányai, a roznányi és a

kassai egyházmegyék között oszlanak meg, de ezek a csak papíron létező egyházmegyék az érdekképviselet feladatát nem képesek ellátni. A magyar papokat a pozsonyi Teológiai Főiskolán képezik - szlovák nyelven! Évente öt - tíz hallgató végez. A "szelíd forradalom" előtt a templomokban csak elvétve hangzott el magyar szó. (Régebben a magyar nyelv használata tilos volt.) Ma a magyar ajkú hívek csak ott kénytelenek szlovák nyelvű istentiszteleten részt venni, ahol nincs magyar pap. Talán mondanunk sem kell, hogy ezeknek a helyeknek a száma egyre növekszik. A szlovák papok egy része a magyarokkal szemben előítéleteket táplál. Ezen az a sajnálatos körülmény sem segít, hogy a magyarok körében jóval kevésbé tapasztalható az ország-szerte erősödő vallásos megújulás. II. János Pál pápa csehszlovákiai látogatása talán változást hoz ezen a téren is.

A legnehezebb helyzetben a mintegy 5000 hívőt számláló magyar anyanyelvű evangélikusok vannak. Elkészutánpótlásuk nincs, városokban nem alkotnak közösségeket, a falvakban pedig egyre jobban beolvad-

GONDOLATOK A PÁPA SZLOVÁKIAI ÚTJARÓL

A Rákóczi Szövetség alelnökének tollából a Magyar Nemzet április 21-i számában "Gondolatok a pápa szlovákiai útja előtt" címmel olvasói levél jelent meg. Ennek minden megállapítását érvényesnek tekintjük a pápa látogatása utáni időkre is.

A pápa a közeli napokban Csehországba és Szlovákiába látogat. Együttérzünk és örülünk azokkal a csehekkel és szlovákokkal, akik értékelik azokat a jelentős pápai intézkedéseket, amelyekkel a pápa megteremtette a lehetőségét

a cseh és szlovák katolikus vallási hitélet kibontakozásának. Az alkalom indokolja, hogy felidézzünk néhány

gondolatot abból az újévi békeüzenetből, amely 1989 elején hangzott el. Ebben az üzenetben a pápa kisebbsé-

nak a szlovák anyanyelvű közösségekbe.

A szlovákiai református egyház 160 000 tagjából a hetvenes években 130 000-re becsülték a magyarok számát. A református egyház súlypontja Dél-Szlovákia közepére esik, híveik főleg a falvakban élnek. A lelkészhiány nem annyira súlyos, mint a katolikus egyházban, ám anyagi viszonyaik annál mostohábbak. A református egyházi önkor-

mányzat az állandó megfigyelés és a gyakori megfélemlítés légkörében is képes volt a hagyományok megőrzésére. Ebben nagy szerepe volt a magyarországi testvéregyházzal fenntartott kapcsolatának. A református lelkészeket a prágai Károly Egyetem Teológiai Fakultásán képezik - cseh és magyar nyelven.

Magyar nyelvű zsidó hitközség már nincs Szlovákia területén.

(S. E.)

Gondolatok a pápa szlovákiai útjáról

gek helyzetével, jogaival és kötelességeivel foglalkozik.

Két olyan általános elv van minden olyan nemzeti társadalomban, amelyeket nem lehet hatályon kívül helyezni.

Az első elv: minden emberi személy elidegeníthetetlen jogára vonatkozik, amelynek érvényesülnie kell faji, nemzetiségi, kulturális, nemzeti vagy hívő meggyőződésre vonatkozó megkülönböztetés nélkül. »Ugyanezt állíthatjuk - mondja az üzenet - az emberek közösségéről is, nekik közösségi önazonosságukhoz van joguk, amelyet minden tag méltóságának figyelembevételével kell védelmezni.«

A második elv: az emberi nem eredendő egysége. Ez megköveteli, hogy az emberiség az egység megerősítésére törekedjen.

Az üzenet a továbbiakban részletesen foglalkozik a kisebbségek jogaival és kötelességeivel. Első helyre teszi a kisebbségeknek a létezéshez való jogát. »Az élethez való jog, mint olyan, elidegeníthetetlen. És az az állam, amely maga üldözi a kisebbségeket vagy megtűri a kisebbségekhez tartozó állampolgárok életének bármiféle veszélyeztetését, megsérti a társadalmi rendet szabályozó alapvető törvényt.« A létezéshez való jogot árnyaltabb formában is meg lehet tagadni. »Bizonyos népek, különösen azok, amelyeket őslakosságnak lehet tekintetni, mindig különös kapcsolatban voltak földjükkel, amely szorosan kötődik azonosságukhoz. Amikor az őslakosságot megfosztják földjéértől, létének éltető elemét veszíti el, és az a veszély fenyegeti, hogy mint nép megszűnik létezni.«

A vallásszabadsághoz való jogra vonatkozó fejtegetések között külön kitér a kisebbségek vallásszabadságára is, amely így hangzik: »... a kisebbségek közösségükben is megünnepelhesék a maguk ünnepeit sajátos kultikus szokásaik szerint. Legyen lehetőségük arra is, hogy a vallásos nevelésről megfelelő oktatás keretében gondoskodhassanak és rendelkezzenek a szükséges eszközökkel.«

Megszívlelendő az üzenetnek az a megállapítása is, hogy a békés társadalom felépítéséhez szükséges »a

másik tiszteletben tartásán alapuló kultúra«.

Az üzenet utolsó pontjainak egyikében foglalkozik a kisebbségeket sújtó, hátrányos megkülönböztetéssel. Leszögezi: »... ahogy az egyházban nem lehet helye hátrányos megkülönböztetésnek, úgy egy keresztény sem bátoríthat vagy támogathat olyan szerveződések és magatartásformák, amelyek megosztanak embereket és közösségeket«.

Szeretnénk, ha ezek az elvek a szlovákiai magyar katolikusok vonatkozásában is érvényesülnének. Szlovákiában mintegy 500 000 magyar nyelvű és nemzetiségű katolikus van. Jelentős részük a nagyszombati egyházmegye területén él. A közelmúltban neveztek ki a nagyszombati érsek mellé segédpüspököket, betöltötték a rozsnyói és kassai püspökségeket is. Ide segédpüspököket is kineveztek. Egy sincs köztük magyar. **A Vatikán egyetlen magyar nemzetiségű főpappal sem jutalmazta ennek a félmillió magyarnak a hűségét, szenvedését.** Hiányzik a közülük való főpásztor, akihez bizalommal tudnának fordulni és aki felkarolná a hívők és a magyar papság érdekeit. Különös jelentőséggel bír ez a tény, ha meggondoljuk, hogy a szlovák papok között szép számban vannak olyanok, akik támogatják a szlovák nacionalista túlzásokat, a múltban pedig kiszolgálták a kommunista állam szlovákosító törekvéseit. Az új helyzetben olyan jelenséggel is találkozunk, hogy agilis magyar papokat a plébániákról azon a címen távolítanak el, hogy "békepapok" voltak. Egyes esetekben pontosan azok a fölöttes egyházi előjárók teszik ezt, akik annak idején a politikai nyomás hatására bekényszerítették őket a papi utánpótlás a magyar nyelvű papság körében az átlagos szlovákiai helyzetnél is rosszabb. Így a paphiányra hivatkozva magyar plébániákra könnyen kerülnek magyarul nem tudó papok. Dél-Szlovákiában súlyos a magyar katolikus egyház helyzete és a hívők anyanyelven való gondozásának ügye. Tudjuk, ha az egyházi életben és a lelki gondozásban az anyanyelv nem jut szerep-

Vendégeink: (balról) Püspöki Nagy Péter, a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom képviselője, Duray Miklós, az Együttélés politikai mozgalom vezetője és Szabó Rezső, a CSEMADOK társelnöke (Fotó Kónya Kálmán)

Tóth Károly, a Független Magyar Kezdeményezés politikai mozgalom vezetője (Fotó Kónya Kálmán)

A Rákóczi Szövetség, a Bajcsy-Zsilinszky Társaság és a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Széchenyi István Szakkollégiumának Társadalomtudományi Klubja 1990. április 9-én nyílt fórumot rendezett. Az esten a szlovákiai magyarság több vezető személyisége tartott előadást.

Honismereti túrák és művelődési tábortörök

A Rákóczi Szövetség Ifjúsági és túraszervezési csoportjának tagjai az elmúlt években felvidéki honismereti kerékpártúrákon és művelődési tábortörökben ismerkedtek meg a cseh-szlovákiai magyar klubmozgalommal, ifjúsági klubokkal, s léptek kapcsolatba és kötöttek életre szóló barátságokat felvidéki fiatalokkal. Ezeket a már évek óta meglévő spontán kapcsolatokat ápolja és szervezi tovább ifjúsági és túraszervezési csoportunk 1989 óta.

Az elmúlt évekhez hasonlóan az idén is az egyik legnagyobb érdeklődés minden bizonnyal a honismereti kerékpártúra (HKT) iránt nyilvánul majd meg. Am a legutóbbi túrák néhány negatív tapasztalata miatt a szervezők csupán korlátozott számban fogadják el jelentkezést. A Szepességbe, kimondottan nehéz hegyi terepre szervezi az 1990. július 15-e és 21-e közötti túrát Köteles László (Szeps). Utána a somodi művelődési tábortörök várják a résztvevőket: a túra ott fog befejeződni.

Ugyancsak korlátozott számú résztvevővel számol Katona István is az első Fertőn túli kerékpártúrára. Ez időben és egy-egy helyszínen kapcsolódik a III. burgenlandi néptánc-tábortörök. A túra és a néptánc-tábortörök idejére esik (június 1-4.), s a kerékpározáson kívül (útvonal: Szil/Rust - Fraknó/Forchtenstein - Kismarton/Eisenstadt - Feketeváros/Purbach) jeles előadók adják meg a túra rang-

ját (Duray Miklós, Trugly Sándor, Somogyi Győző, dr. Busek osztrák külügyminiszter).

"Felvidéki mintára" szervezett kerékpártúrákat - sorrendben immár a negyediket (Szatmár, Csallóköz, Kárpátalja után) - az idén az Őrségben tartjuk meg, egy-egy napos Lendva környéki (Jugoszlávia), illetőleg Felsőőr környéki (Ausztria) portyázással. A túra várható időtartama június végén vagy július elején nyolc- kilenc nap lesz.

A művelődési tábortörök közül a már említett somodin kívül a ghymes (április 28. - május 1.) és az Őrsűfalui HKT (augusztus 5-12.) időpontja végleges. A ghymes tábortörök műsorából - a teljesség igénye nélkül - megemlítek néhányat: előadást tart Püspöki Nagy Péter történész, Gyurcsik Iván, Szabó Rezső (az alkotmányjogról), Duray Miklós és Molnár Imre, továbbá Ágh Tibor (a Ghymes zenekarral), Kobzos Kiss Tamás stb. (Jelentkezni Tóth Andreánál lehet, címe: SDPF Drázkovska 76 b, 94 601, Nitra).

Csoportunk augusztusban kárpátaljai, Rahó és Körösmészó környéki iskolások számára szervez nyelv tábortörök Szentendrén.

A nyári programokról és jelentkezési lehetőségekről felvilágosítást ad: Simén András, 1034., Bp., Szomolnok u. 20. (tel.: 1-886-525) vagy Balázs György, 2000 Szentendre, Stéger köz 13 (tel.: (26) 10090).

(B. Gy.)

hez, akkor a hitélet és a nemzeti tudat sorvad el. Kiáltó példa erre a Romániában élő bukovinai csángó magyar katolikusok helyzete, ahol a papság jár elől a románosítási törekvésekben. Pedig a pápa békeüzenetének záró gondolata így hangzik: »Lélekben közel vagyok a szenvedő kisebbségek tagjaihoz.« Szeretnénk, ha Szlo-

vákiába utazva is így érezne, és valóban ismerné "szervezésük nehéz perceit és jogos büszkeségük okát".

Ezekről a gondokról a Rákóczi Szövetség írásban is tájékoztatta az esztergomi bíborost és a magyar püspöki kart, kérve segítségüket.

DR. GÖNDÖCS LÁSZLÓ

II. János Pál Pápa Pozsonyban

Filatellista Klub. Kérjük azon filatellista tagjainknak a jelentkezését, akik a Felvidék (Szlovákia) filatéliája iránt érdeklődnek. A Rákóczi Szövetség Filatellista Klubjában a bélyeggyűjtés minden területén társakra találunk.
Cím: Dr. Soóky Dezső 1011. Budapest, Iskola u. 38-42.

A Rákóczi Szövetség rendezte a közgyűlésének időpontja: 1990. május 22.

FELVIDÉKI HÍRVIVŐ

Politikai és művelődési értesítő
I. évfolyam, 1. szám
1990. május

Felolós szerkesztő: Selmeczi Elek
Olvasószerkesztő: Szóke István
Szerkesztők: Czenthe Miklós,
Ebert Tibor, Kun Ferencz
Tervezőszerkesztő: Kurcsics Ernő

Szerkesztőség:
1066 Budapest, VI. Ó u. 8-10.
Kiadja a Rákóczi Szövetség
Felolós kiadó: Vass Rózsa

Készült a Nexus Kiadó és Nyomdaipari KFT üzemében.
Felolós vezető: Egedi István